

## **Murtaza** (Orhan Kemal'in "Murtaza" adlı Romanı) **Kapalı**

**Karakter** Adı gibi trajikomik özellikleri bulunan Murtaza, güçlü bir karakter gibi görünmesine rağmen hayatta aradığı doyuma bir türlü ulaşamamış, sevgiyi tadamamış, şiddet yanlısı bir göçmendir. Göçmen olduğu konuşma tarzından da anlaşılabilir Murtaza, ülkede yaşayanlardan daha vatanperver bir tutum içindedir. Balkan harbinde şehit olan dayısı gibi olmaya takıntılı biri olarak her anında şehadeti dileyen, devlet gücü altında işler yapmak isteyen karakter, disiplini yaşama biçimi olarak hayatının odak noktası yapar. Korkusuz ve cesurdur, hiçbir şeyden korkmaz. Aşırı titiz ve baskıcı özelliklerinden dolayı çevresi tarafından dışlanan Murtaza, despot, anlayışsız ve hoşgöründen uzak çizdiği kendi dünyasının sınırlarında yaşamaktadır. Herkesin kendi gibi olmasını isteyen başkarakter, inatçılığı ile düzene ayak uydurmak yerine düzenin kendine uymasını amaç edinir. Bu nedenle de girdiği pek çok işte tutunamaz. Kendi çocukları tarafından dahi sevilmez. Fakat yine de Murtaza, aykırı olduğu için gururlu ve mutludur. Hile ve yalakalıkla bir yerlere gelmek, zengin olmak gibi niyeti bulunmaz, dürüst olup yoksul kalmak, devletin işinde çalışmak ona zenginlikten daha doğru görünür.

**Aktiviteler** Gece bekçiliği görevinde iken tek tek sokak sokak dolaşan Murtaza, sorumlu olduğu alanın asayışı için aşırı uğraşır. Gece evlerde yanan ışığa dahi karışır, zira ailelerin çocuklarını uyutma vakitlerinin geçtiğini düşünür. Fabrikada çalışırken ise herkesi teftiş eder, uyuklayan kızları bile isteye döver. Arada kahveye giderek insanlarla konuşup onları kendince bilinçlendirmek ister. Önüne çıkan her kediden nefret eder. İş günlerinde rüşvet yerine geçmesini diye kimseden kahve, çay bile kabul etmez.

### **ÖRNEK ANILAR**

**Takıntılı** Balkan Harbinde şehit düşen bir subayın yeğeni olmak gururunu her fırsatta dile getirir. Hatta gece bekçisi olduğunda giydiği subay üniformasına benzeyen üniforma ile bile mutlu olur. Her anısında, her anında olan Kolağası Dayı Hasan gibi olmayı takıntı haline getiren Murtaza, iki kız çocuğu olduğunda üzülür oğlu olduğunda ise dayısı gibi bir çocuk yetiştirebileceği için sevinçten çılgına döner; "Murtaza aklını oynatacağı sevinçten. Adını Hasan koydu. Hasan büyüyecek, İlk'i, Orta'yı bitirecek, Kuleli mi olur, Halıcıoğlu mu, askeri liselerden birine verilecek, sonra da Harbiye'ye geçip subay çıkacaktı. Daha sonra da, büyük dayısı gibi, kim bilir hangi cephe, hangi düşmana karşı dövüşürken şehadet şerbetini içecekti."

**Disiplinli** Görev bilinci ile hareket eden ve yaşamının odak noktasına sorumluluklarını alan Murtaza, kendini herkesten dolayı sorumlu hisseder. Gündelik yaşamından giyimine, ailesinden komşularına kadar herkesi disipline etme ve yönetme arzusu ile her daim ciddiyetten sapmaz. Kendini insanlığa gönderilmiş bir koruyucu olarak tasavvur eder; "Ben gördüm çok sıkı kurs, aldım amirlerimden terbiye, hem de takdirname! Nerede bozulur disiplin, hemen gönderir beni amirlerim düzeltirmek için disiplini!"

**Dürüst** Çalışmaktan ve görevden kaçmayan Murtaza'nın yalan dolanla işi yoktur, her sözünde özü kadar dürüst olmaktan gurur duyar. Dürüstlük inadı nedeni ile pek çok zaman kaybetse de hilekâr, düzenbaz insanlara karşı keskin tavırlarını korumayı sürdürür. Ailesi ile göç ettikten sonra diğer insanların yalanla devletten arsa almalarına karşı o dürüstlüğü koruyarak neyi var ise onu söyleyerek fakirliği tercih eder; "Biz fakir insanlar idik memlekette", dedi. "Yok, idi başkaları gibi tarlalarımızla konaklarımız. Var idi küçük bir bahçeciğim. Söyleyemem yalan, yakışmaz bana."

**Uyumsuz** İnsanlarla geçinemeyen Murtaza, ailesi başta olmak üzere herkes tarafından yadırganan bir tiptir. Erkek kardeşi dahi kendisi ile görüşmek istemez. Hatta çevresinin çoğu da kendisi ile alay eder. Çocuklarının arkadaşlarına kadar inen alaya alınma konusuna oğlu Hasan da ne edeceğini bilemez, babasından uzaklaşır; "Hasan, babasının gelmesini hiç istemezdi. Korktuğundan değil, alay konusu olan bir babanın oğlu olmak durumuna onu sık sık düşürdüğü için. 'Soytarı'ydı be! Arkadaşları zaman zaman, 'Öyle babamız olsa evlatlıktan istifa ederiz şerefsizim,' derlerdi."

**Zorba** Kendi tercih ve seçimlerine çevresindeki herkesin uymasını bekleyen Murtaza, zorba bir karakterdir. İnsanları yola getirme, yozlaşmasını önleme hırından doğan disipline etme arzusundan gelen zorbalık aktiviteleri kimi zaman şiddete dönüşerek Murtaza'nın despot kişiliğini ön plana çıkarır; "Murtaza tek eliyle Kılıksızın iki yakasını tutarken, öbür eliyle de düdüğünü çıkardı. İmdat istemesine üst üste öttürünce, apartmanlarla köşker, kırmızı kiremitli konaklar kulak kesildiler. Sert düdüğü sesleri semte yayılmış, esneyen ya da birer kıyıda tam siperle uykuya dalmış karşı mahalle bekçilerini uyandırmıştı. Herhangi bir olay ya da ekip baskını olasılığına karşı koştular. Koştular ya, ortada ne vukuat vardı, ne de ekip baskını. Macerası mahalle kahvelerinden hemen hemen bütün şehre yayılmaya başlayan "Muhacir Murtaza," kılıksızın birini tartaklayıp duruyordu."

**Tutucu** Yaptığı eylemlerde ve düşüncelerde değişime kapalı olan Murtaza için Allah, hükümet, devlet hepsi aynı şeyi ifade eder. Kendisini de bu birbirinden ayrılmaz gördüğü bütünün bir parçası olarak görür; "Yukarıda Allah, Ankara'da Devlet hem de Hükümet, burada da oydu! Koskoca Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti onu

buraya sarhoşlardan korksun, hırsızlardan avanta alsın, gece yarılarında sonra da tam siper horlasın diye bekçi tayin etmemişti.”

**İnatçı** Kahveden çıktıktan sonra denk geldiği simitçinin pis bir şekilde simit satmasına mani olmaya çalışan Murtaza inatla adamı bırakmaz. Simitçi her ne kadar Murtaza’yı başından savmak için gururunu okşasa da Murtaza adamın tekrar böyle bir şey yapmayacağından emin olmak ister. Simitçinin ise tek derdi başına kalan inat adamdan kurtulmaktır; “Simitçinin korkusu arttı. Bugüne kadar değil sümürmek, daha kötülerini yaptıktan sonra ellerini sabunlamadan az mı simit satmıştı? Şimdiye kadar hiç kimse sormamıştı bunu ona. Kanunda yer var mıydı simitçiler sümürmeyecek diye? Hem ne karışabilirdi bir bekçi, bir simitçinin sümürmesine? Sümürdükten sonra da elini üstüne sürmesine?”

**Taş Kalpli/Hissiz** Kişisel değerleri içinde hoşgörü ve anlayıştan yoksun olan Murtaza, insanların kayıtsız şartsız devlete ve devletin organlarına bağlı olmasını ister. Karısı, çocukları büsbütün kendisinden çekinir, baba korkusundan sürekli korku dolu bir halde yaşarlar. Hatta kendisinden nefret ederler ki böyle olmasına Murtaza pek aldırış etmez. Çünkü Murtaza insanlara ve hayvanlara anlayış göstermediği gibi en yakını olan ailesine karşı da sevgi ve anlayış göstermez; “Geç kalmış gibi bir huzursuzluk içindeydi. Yerinde duramıyor, ekmeği bir an önce alıp evin yolunu tutmak istiyordu. Bütün korkusu babasındandı. Hiç belli olmaz, karşısına çıkıverir... Hele Firdevs’in sevgilisiyle konuşurken gördü mü, yandı!”

**Öfkeli/Asabi** Disiplin ile ilgili konularda oldukça katı olan Murtaza kızlarının kendisine şikayet edilmesi üzerine çılgına döner. Fabrikada çalışma saatlerinde uyuyan kızlarını öldüresiye döver. Cemile her ne kadar babasının elinden kaçmayı başarsa da Firdevs dayaktan ölüme mahkûm olur; “İki kızının ince omuzlarıyla sarsılarak uyukladığı makinelere dehşetle baktı bir an, gördü. Görünce de kıl diplerine kadar kıpkırmızı kesilerek sarsıldı. Sonra tek mil kanı çekilmişçesine sarardı. Ve hiç beklenmedik biçimde, bir atmacayı hatırlatarak koştu. Cemile babasının yıldırım gibi geldiğini görünce makinesinden atlayıp kaçtı. Firdevs hâlâ uyuklamaktaydı. Murtaza kızı saçlarından destekleyip havaya kaldırdı, sonra da yere çarptı. Uykusu basına sıçrayan kızıdan sadece vahşi bir çılgılık, bir korku çılgılığı yükseldi. Murtaza hıncını alamamıştı.”